

TÜRK TARİH TEZİ HAKKINDAKİ İNTİKATLARIN MAHİYETİ VE TEZİN KAT'İ ZAFERİ

Prof. Şemsettin Günaltay
Sivas Sayıları ve T. T. K. Üyesi

Yedi sene evvel Türk Tarih Tezi ortaya atıldığı zaman, tarihçi geçinen mahdut bilgili bazı zatlar dudak bükmeğe, yabancı telâk-kilere göre yazılmış eserlerden toplanılan derme çatma bilgilere istinaden ulu orta tenkitler yürütmeğe başlamışlardı. Tarih Tezi hakkında konferanslar vermek üzere Ankaradan İstanbul'a gittiğim vakit; bazı simalar müstesna olmak üzere; böyle bir muhitte karşılaşmışım. Büyük Türk inkılâbının her hatvesinde bu mahiyetteki insanların acı tenkitlerini duymuş, fakat bir müddet sonra başarılan işin şaşaaası karşısında afallamış olduklarının daima şahidi olmuş bulunduğumuzdan, Tarih Tezi hakkında bilgiye istinat etmiyen intikatların da sahiplerini utandırmakla neticeleneceğini biliyorduk. Bu sebepten esassız intikatları dinlerken hiç de sinirlenmemiştik.

Esasen; eğer cehalet özür sayılırsa; bu gibi zavalluları mazur görmek, hakşinaslık icaplarındandı. Çünkü İmparatorluk devrinde yabancıların teğallübü altında inleyen ve bütün hakları payımal olan Türkün tarihine ancak altı yüz senelik bir kıdem verilmiş, İmparatorluğun hakiki müessisleri olan Selçuk Türkleri unutturularak şerefli görülen her şey, İmparatorluk camiasının Türk olmıyan unsurlarına isnat edilmişti. Bu suretle altı yüz senelik tarihte de türke pek az bir şeref hissesi bırakılmıştı.

Gerçi meşrutiyet devrinin son senelerinde bazı Türk çocukları milli varlığı ve milli tarihi meydana çıkarmak için çalışmağa başlamışlardı. Fakat, mütarekenin kara günlerinde kara ruhlara ve yabancı kuvvetlere dayanarak iş başına gelen beyinsiz ve milliyetsiz simalar ilk iş olarak bu masum faaliyeti boğmuş, bu sahada çalışanlar, vazifelerinden uzaklaştırılmışlardı. Böyle bir muhit içinde çok dar bir bilgiye malik insanların karşısında yep yeni bir ufuk açılınca, şaşırmaları, bilir bilmez söylenmeleri, hatta

saçmalamaları pek tabii değil midir? Şu halde bunlara kızmak değil, acımak, kamaşan gözlerini yavaş yavaş bu yeni ufuktan taşan şualara alıştırmak lâzımdır. Birinci tarih kongresi bu vaziyeyi parlak bir surette ifa etti:

Kongrede, emsalsiz türk dehasının, asırların karanlıkları içinden bulup çıkardığı Türk Tarih Tezi, yine o dehanın saçtığı nurlu şualar yardımile ilmi esas ve metotlara dayanılarak izah ve teşrih olundu. Mütemerritlere, müteredditlere kanaatlerini, intikat ve itirazlarını kongre müvacehesinde serbestce yapabilmelerine geniş zaman ve imkân bırakıldı. Denilmek istenilen sözler söylendi. İntikatlar, itirazlar yapıldı. Fakat ilmi bir kıymeti olmıyan bütün bu intikat ve itirazları çürütmek pek kolay oldu. İntikatlar, Türk Tarih Tezinin ilmi kıymetini nazarlarda bir daha tebarüz ettirmekle nihayetlendi.

Birinci Türk tarih kongresi, tarih tezinin dahilde zaferile neticelenmişti. İkinci Türk tarih kongresi ise tezin cihan âlimleri müvacehesinde izahı ve cihan âlimlerinin ilmi intikatlarına, arz edilmesi imkânını vermişti. İkinci kongre daha parlak bir surette tetevvüc etti. Salâhiyettar büyük âlimler, yeni açılan bu tetkik sahasında yapılan araştırmaları taktirlerle karşıladılar. Kongreye ve tarih sergisine yalnız hayranlık göstermekle kalmadılar. Tarih tezimizi teyit, millî tarihimize alâkadar bir çok hususları tenvir eden ilmi tetkiklerini kongre müvacehesinde okuyarak yakın alâkalarını gösterdiler. Bazıları memleketlerine avdetlerinde bu mevzu hakkında ilmi neşriyatta bulundular. Bunlardan doktor H. Scel, Almanya ve Prusya maarif nezaretinin resmî mecmuasında mühim bir makale neşrettiği gibi 21 şubat 1938 tarihinde de Berlin Üniversitesiinde aynı mevzua dair bir de konferans verdi.

Profesör R. Hartman (Orient Nachrichten), mecmuasında, şöhetli âlim Mengin'de (Wiener prehistoche zeitschrift) mecmuasında Türk tarih kongre ve sergisi hakkında alâkalı mühim neşriyatta bulundular. Bu gibi neşriyat muhtelif memleketlerde vakit vakit halâ görülmektedir.

Bu kadar büyük ve cihanşümul bir ehemmiyet kazanan ikinci tarih kongresi de, Türk tarih kurumu mesaisinin salâhiyettar garp âlimlerinin taktirlerine mazhariyetle nihayetlenmiş oldu. Türk tarih tezi de artık kat'i surette muzaffer olmuştu.

Türk tarih kurumu, muvaffakiyetle tetevvüc eden ikinci tarih kongresinden sonra yeni mesaisine başlarken, tarih tezinin ortaya atıldığı zamandan itibaren dahilden ve haricden yükselen itiraz ve tenkitleri hülâsa, tezin istinat ettiği ilmi esasları bir daha izah ederek bu bahsi kapamağı faydalı görüyoruz.

Tezin heyeti umumiyesi tarih kurumunun muhtelif neşriyatında ve kongrelerde teşrih edilmiş olduğundan burada ileri sürülen itiraz ve intikatların çürük mahiyetleri tebarüz ettirilmekle iktifa edilmiştir.

Türk tarih tezi hakkında şimdiye kadar vukubulan belli başlı itiraz ve intikatlar, şu suretle hülâsa olunabilir:

1 — Türk tezinin istinat ettiği Orta Asyanın kuruması hakkındaki Huntington faraziyesi, ancak Milât'tan sonra müşahede olunan şartlar için müdafaa olunabilir. Eski zamanlar için böyle bir kuraklık mevzuubahs olamaz.

2 — Orta Asyanın Prehistorik devirlerde meskûn olduğu sabit değildir. Binaenaleyh Türkistanın eski bir Kültür merkezi ve Türklerin ana yurdu olduğu iddeası hakikate uygun olmadığı cihetle göçler iddeası da tabii esassızdır.

3 — Brakisefal ırkın ana yurdunun Orta Asya sayılma ve ırkı nişane olarak kafa tasının kısalığını esas olarak alınma keyfi bir şeydir. Çünkü Türk olmyan Alzaslılar, Bavyeralılar brakisefal oldukları halde Türklerden bir grup olan Türkmenler brakisefal değil, Dolikosefaldirler.

4 — Türklerin ana yurtları Mogolistandır. Mogollarla ırkdaş olan Türkler, garp taraflarına yani Türkistana ancak Milâdi yedinci asırda gelmişlerdir. Onların Prehistorik devri bu zamanlardır. Türklerin âzami kıdemleri, ancak Milâddan bir iki yüz sene evveline yani Hiyongnulara ve Siyenpilere dayanmaktadır.

5 — Sumerlerin ve diğer Ön Asya kavimlerinin Türklükle bir münasebtleri olmadığı gibi Mısırın Ön ve Orta Asyahlılar tarafından istilâsı iddeası da esassızdır.

Şimdi ileri sürülen bu iddeaların ne derece ilmi bir kıymeti haiz olduklarını araştıralım:

I

1 — Orta Asyanın kuruması meselesi

Orta Asyanın kuruması keyfiyeti iddia edildiği gibi Huntington tarafından ileri sürülmüş birşey değildir. Kuruma hâdisesi Huntington'dan çok daha eski zamanlardan beri ilim dünyasınca malûm

bir meseledir. Glâsiyeler devrinde nısf kürei şimalinin büyük buz örtüsünün son kenarlarile hattı üstüva arasında bulunan kısımlarının son derece ratıp bir iklim malik oldukları, fakat Glâsiyelerden sonra Orta Asya, Arabistan, Sahrayı kebir gibi mintakaların sonradan tedricen kuruyarak çölleşmiş buldukları ve bu halin arz tarihinin dördüncü devrinde başladığı ötedenberi coğrafiyacılardan tarafından müdafaa edilen bir kefiyettir [1]. 1894 te Londrada basılan Caiki'nin klasik eserinin üçüncü cildi ile doktor Croll'ün 1897 de dördüncü defa olarak basılan «climat and time», unvanlı eserinde bu hususlar kuvvetle müdafaa edilmişti.

Orta Asyayın kuraklığı hakkında, birçok bakımdan, muhtelif dillerde yazılmış eserler pek fazladır ve hepsinde bu husus kabul ve müdafaa edilmektedir. Coğrafiyacılardan bilindiği gibi hattı üstüvadan kutuplara kadar olan mintakalarda yağmurlar az çok muayyen ve muntazam şekilde tevezzü etmektedir: Bazı mintakalarda yağmurlar ancak senenin muayyen bir mevsiminde düşerler; gerçi bazı yerlerde kurak mevsimle yağmurlu mevsim arasındaki teakup vazih surette belli değildir. Buralarda kış aylarında olduğu gibi yaz aylarında da yağmur düşmektedir. Fakat, fen adamları buralarda da iki devir arasında muntazam bir temevvüç olduğuna dikkat etmişlerdir. Bunlara mukabil bazı yerler, yağmursuz mintakalar adıyla anılacak derecede yağmurdan mahrumdurlar.

Afrika'nın garbi Platosundan Çin Platosuna kadar uzayan, muhaddebiyeti şimali garbiye müteveccih bir daire kavsi şeklindeki sahalar yani sahranın büyük bir kısmı ile Mısır ve Arabistan çölleri, İran yaylası, Orta Asya bu yağmursuz sahayı teşkil ederler [2]. Bu mintakalarda yağmursuzluk tarihi devirlerden evvel başlamış olduğu hesap edilmektedir. Yağmursuz sahanın etrafındaki arazinin bazı kısımlarına senevi 20 santimden aşağı bazı kısımlarına ise ancak 20 santim kadar yağmur düşmektedir [3]

Sırf tabii bilgiler çerçevesi içinde kalmak üzere İç Asyanın kuruması meselesi etrafında ortaya atılan delilleri başlıca aşağıdaki noktalarda toplayabiliriz:

- 1 — *Tektonik veya Jeolojik.*
- 2 — *Paleontolojik.*
- 3 — *Morfolojik.*
- 4 — *Hidrografik.*

[1] Elisè Reclus, La terre, T. I, p, 114

[2] » » » » T, II, 399 - 400

[3] » » » » T, II, XIV PL

5 — *Glâsiyolojik*.

6 — *Klimatolojik*.

Şimdi bunları ayrı ayrı izah edelim :

1 — **Tektonik veya Jeolojik deliller** — Şarkî ve garbî Türkistan havzaları kısmen de Mogolistan Jeolojik bakımından çökmüş Tektonik havzalardır. Eski ve yeni devirlere ait dağ çenberleri, (Himalâya, Tanrı dağları ve saire) ile çevrilmiş bulunan bu havzaların pek yakın Jeoloji devirlerde (yani dördüncü zamanda) çökmüş olduklarını gösteren izler vardır. Altın ve üstün dağlarının Tarım havzasına bakan yamaçlarında dördüncü zamana, Cumudiye devrine ait tabakalar, *dislocation*'lara yani kırılma ve yarılmalara tâbidir. Buralarda Yeni volkan sahaları (*filonlar*), Cumudiye devri tabakalarını yarıp geçmektedir. Birçok sıcak su kaynaklarının bulunması da buna delâlet etmektedir. Buna mukabil Himalâya sıra dağlarının ve Tibet yüksek yaylasının pek yeni devirlerde yükselmesi meselesi vardır. Filhakika Cumudiye devrinde Tibet yaylasının bu günkü irtifaından daha çok aşağı bir seviyede bulunduğunu Hint Jenologları kabul etmektedirler.

Dördüncü zamanın (*Holocen*) devrine ait memeli hayvanlar fosillerinin Himalâya dağları ile Trans Himalâya dağları arasında 500 metrede bulunmaları bu görüşü kuvvetlendiren bir keyfiyettir. Bu suretle İç Asyanın kenar dağlarının yükselerek Tarım havzasının ve diğer havzaların çukurlaşması hâdisesi pek yeni olduğu gibi henüz durmuş da değildir. Himalâya, Karakurum, Hindukuş, Tarım ve Fergane havzaları gibi bölgelerde zelzeleler hem pek şiddetli hem de çok sıklıdır.

Cumudiye devrinde ve Cumudiye devirlerinden sonra (*Post-glacial*) Himalâya sıra dağlarının yükselmeleri denizin ratıp havzasının gittikçe çataklaşan İç Asyaya girmesine yavaş yavaş engel olmuş ve bu suretle İç Asyada bir kuraklık devre başlamıştır [1].

2 — **Paleontolojik deliller** — *Lop* gölü, Aral ve Hazar denizleri gibi iç deniz ve göllerin Cumudiye devrinde ve bu devirden sonra hudutlarının bu günkü çevrelerinden daha geniş bulduklarına dördüncü zaman Fosillerinden oldukları kat'î surette tesbit edilmiş bulunan salyangoz kabuğu ve saire gibi bakıyelerin

[1] *E. Argaud*. La tectonique de l'Asie. (Compte rendu du Congrès geol. International de Bruxelles), Liège 1924.

E. Trinkler. Tarimbecken und Taklaman - Wüste. Zeit. der Gesel. f. Erdkunde. 1930 S. 350

F. C. Grenard. Haute Asie. Geographie Univ. Tome VIII. S. 243 - 247.

Bulleten C. II F. 5

o deniz ve göllerin bugünkü kıyılarından pek uzak yerlerde ve bugünkü seviyelerden daha yüksek bir seviyede (4-4,5 metre) buldukları görülmektedir. (Tarım havzasının killi toprakları içinde tatlı sularda yaşayan dördüncü zamana ait salyangoz fosilleri bulunmaktadır).

Bütün bunlar, vaktile Aral denizinin Hazar denizine birleştiği ve hattâ Balkaş gölüne kadar garbi Türkistanın bir kısmının mütemadi su tabakası altında bulunduğu ve Tarım havzasının pek geniş sahalar kaplamak üzere bataklıkları ihtiva ettiğini ispat etmektedir [1].

3 — Morfolojik deliller — Bugün içinden pek az su geçmekte olan veya yataklarında hemen hemen su bulunmayan İç Asya vadilerinin şekillerine bakacak olursak bu mikyasta vadilerin açılabilmeleri için evvelce buralardan pek fazla miktarda sular geçmiş olması icap etmektedir. Bu hal, içerlerinde bugün pek az su bulunan büyük vadilerin açılmaları keyfiyetinin daha ratıp bir devrede, cumudiye devrinde vukua gelmiş olduğunu göstermektedir. Fazla olarak bugün çevreleri küçülmüş göllerin (Lop gölü ve saire) etrafında muhtelif irtifalarda taraçalara (göl taraçaları) tesadüf edilmektedir. Bu şekiller, bize göllerin eski kıyı ve seviyelerini gösteren en bariz delillerdir. Bütün bunlar gösteriyor ki kuraklık neticesinde sular alçalmış, göller küçülmüştür [2].

4 — Hidrografik deliller — Akar ve durgun su (göl veya iç deniz) şeklinde gördüğümüz iç Asyanın su miktarının azaldığı, göller seviyesinin mütemadiyen inmesi neticesi olarak çevrelerini daraltmaları ve kıyılarına bıraktıkları rusubat (çökel) ile anlaşılmalıdır. Vaktile göllere döküldükleri, aktıkları vadilere veya yataklarına bıraktıkları çakıl, kum, kil gibi maddeler ile anlaşılın

[1] *A. Stein* — Serindia, Oxford, 1921

E. Trinkler — Die Lobwüste u. s. w. Zeitschr. d. Gesel. f. Erdkunde Berlin 1929

L. Berg — Trocknet Zentralasien aus? Almanca tercümesi. Geogr. Zeitsch. XIII 1907 S. 568

[2] *Sven Hedin* — Scientific results of a journey in Central Asia (Türkistan, Tibet Nord 1899 - 1902) Stockholm. 6 cilt.

E. Trinkler — Im Lande der Stürme. Leipzig, 1919.

F. Grenard — Haute Asie. S. 313 - 315.

E. Huntington — A geologic and physiographic reconnaissance in Central Turkestan. C. G. I, 1905 XXV

W. M. Davis — A summer in Turkestan. Bull. Am. G. Soc. 1904. XXXVI A journey across Turkestan. Washington, 1905.

ırmakların birçok yerlerde bugün hedeflerine varamadıkları görülmektedir. Göllerin alçalması, nehirlerin azalması aşağı yukarı yarım asırdanberi yapılan ilmi tetkikler ve müşahedelerle kat'i surette tesbit edilmiştir [1].

5 — Glâsiyolojik deliller — Gerek Tanrı dağlarının, gerek iç Asyayı cenuptan çeviren dağların üzerinde bulunan «glâsiye»lerin aşağı uçlarının evvelce aynı yerlerde bugün alt seviyelerinden 400-500 metre daha aşağı bir seviyeye kadar inmiş oldukları bırakıldıkları üç moren depolarından anlaşılmaktadır. Binaenaleyh cumudiye devrinde ve bu devri takip eden devirde yüksek dağlar üzerinde buz şeklinde daha çok miktarda su depo edilmiş bulunuyordu. İç Asyayı akar sular şeklinde besliyen bu su kuleleri yavaş yavaş eriyerek mıntakaya daha az su göndermeğe başladılar. Bu suretle de kuraklık arttı [2].

6 — Klimatolojik deliller — Bugün tebahhuratı yağışından çok fazla bulunan iç Asyanın bazı yerlerinde bilhassa garp kısımlarında (Garbi Türkistan) yapılan yağış ve tebahhurat rasatları (Garbi Türkistanda 1850 senesindenberi) neticeleri ve göl seviyesinin değişmesi ölçüleri, kısa ve uzun müddetli bir çok dalgalanma vaziyetleri arzetmekle beraber heyeti umumiyesile bu bölgelerin tedricen kuraklığa doğru gittiklerini kat'i surette göstermektedir [3].

II

Türkistan en eski kültür merkezi ve Türklerin anayurdudur

Türklerin anayurt olarak tanıdıkları Türkistan mıntakasında Aşkabat civarındaki *Anu* da bir Amerikan müessesesi namına otuz

[1] *L. Berg* — Das Problem der Klimaänderung in geschichtlicher Zeit. Penck's Abh. 1914 Berlin.

[2] *F. Machatschek* — Gletscher- und Eiszeitstudien im westlichen Tienschan. Verh. d. G. Tags zu Innsbruck 1912.

G. Merzbacher — Physiographie der Tienschan. G. Z. 1913

[3] *E. Huntington* — The pulse of Asia. 2 inci tabı 1919 Boston and New York
F. Herbet — Le probleme du dessèchement de l'Asie centrale. Ann. de G. 1914 XXIII.

F. Machatschek — Zur Klimatologie von Turkestan. Met. Z. 1912. Hemen bütün bu meselelere temas eden iki Ülkeler Coğrafyası:

1. *F. Grenard* — La Haute Asie - vol. VIII Geog. Univ.

2. *F. Machatschek* — Landeskunde von Russisch Turkestan. Stuttgart, 1921.

küsur sene evvel arkeoloğ *Raphael Pumpelly* tarafından yapılan hafriyat, Asya tarihi hakkında o zamana kadar olan bilgiyi esassından sarsacak neticeler vermiştir [1].

Bu hafriyatta ele geçen eserlerle Cenubi Sibiryada *Lopnor* gölü mintakasında yapılan araştırmalar, Prehistorik devirlerde orta Asyanın kuvvetli bir Neolitik ve Kalkolitik kültür sahası olduğunu meydana koymuştur. Gerçi orta Asyada Paleolitik medharlar henüz mebzulen bulunuamamıştır. Fakat şimdiye kadar iç Asyada esaslı ve geniş nisbette araştırmalar ve hafirler yapılmamış olduğu da muhakkaktır, *Aurel Stein* ve *Sven Hed* in yaptıkları araştırmalar ise sathi bir keşif mahiyetini öte geçememiştir. Binaenaleyh; İsveçli *Arnenin* yaptığı gibi; sathi bir tetkike istinaden İran yaylâsının Paleolitik kültür itibarile Türkistandan eski olduğunu idda etmek ilmi bir iş olmasa gerektir. *Arnenin* Şimali İranın şark kısmında yaptığı sondaj gibi dar bir sahadaki araştırmaya istinadan kat'i hiçbir hüküm verilememesi ise pek tabiidir.

Milâttan bin beş yüz sene evveline doğru Türkmen Bozkırlarında medeniyet müthiş surette tedenniye uğramış olduğu yolundaki iddialar hakikate uygun ise bunu şarktan ve şimalden akıp gelen kavimlerin yerli halkı ve kültürlerini silip süpürmüş olmalarına atfetmek icap eder. Arkeolojik bakımdan, *Arnenin* Glâsiyeler devrinde İran yaylâsını meskûn farzettğini tahmin etmiyoruz. Jeolojik vaziyetin böyle bir tahmine müsait olmadığı meydandadır. Anadolu hafriyatında, Paleolitik devre ait gibi görünen bazı eserlerin bulunması, Türk tarih tezine aykırı bir netice değildir. Çünkü orta Asyanın Paleolitik vaziyeti hakkında hüküm verebilmek için buralarda hiç olmazsa Avrupada veya Mezopotamyada yapıldığı kadar hafriyat ve taharriyat icra edilmiş olması icap eder.

Halbuki *Pumpellynin Anu*, *Aurel Steinin Lopnor* da yaptıkları hafriyat, Cenubi Sibiry kurganlarında bulunan eşyalar iç Asyanın Neolitik ve Kalkolitik kültür itibarile ön Asyadan daha eski bir kıdeme malik olduğunu göstermiştir.

Son yarım asır zarfında *Sarzec*, *J. de Margan* [2] *Wolley* [3] gibi büyük Arkeoloğlar idaresindeki heyetlerin yakın şarkta, diğer taraftan Hint Arkeoloji müessesesi müdürü Sır John Marshall

[1] Raphacel Pumpelly, Exploration in Turkestan, Washington, 1904, T. I. ve II

[2] J. de Morgan, Mémoire de la délégation en Perse. T. I - XVIII

[3] Wolley, Les Sumeriens, Paris,

heyetinin şimali Hindistanda [1] ve nihayet Arkeoloğ *S. G. Anderson* un şimali Çinde [2] yaptıkları hafriyat verimlerinin mukayesesi reticesi ve bilhassa buralarda elde edilen boyalı keramikler arasındaki yakın benzerlik hatta birlik [3] bütün bu eski Neolitik medeniyetlerle *Anu* medeniyetinin aynı bir kaynağa bağlı bulduklarını göstermektedir.

Çine garpten gittiği muhakkak olan bu kültürün menşinin yakın şarkta aranmasına imkân yoktur. Buğday ve arpa gibi hububat menşelerinin Orta Asya olması ve *Anu* hafriyatından anlaşıldığı vechile buralarda hububat zeriyyatının milâttan en aşağı 8000 senelik bir kıdeme malik bulunması, böyle bir ihtimale imkân bırakmamaktadır. Çünkü hububatın Elâm ve Sumerdeki kıdemi milâttan evvel 4000 seneyi geçememektedir. Bundan başka *Anu*'da 6000 sene evveline ait olarak bulunan uzun boynuzlu hayvanlara Elâm ve Sumerde ancak 4000-3000 arasında tesadüf edilmektedir. bütün bunlar *Anu* kültürünün Ön Asyanın Elâm ve Sumer kültüründen daha eski olduğunu göstermektedir. Esasen *Anu*'nun en aşağı tabakasındaki kültürün yaşadığı zamanlarda Mezopotamyanın cennup kısımları kâmilan umman denizinin suları altında bulunuyordu. Böyle bir vaziyete göre Sumer ilinin, *Anu*'dan evvel bir medeniyet merkezi olmasına imkân yoktur. Mezopotamyanın Akat mıntakasile Elâmın Sus havalisi ise, profesör *Sayce*'nin de dediği gibi [4] o zamanlarda buralardaki nehirlerin devamlı tuğyanları neticesi olarak bataklık halinde bulunuyorlardı. Bu ırmakları ilk defa olarak iradelerine ram eden halk buraların otokton halkı değil, Türkistandan gelmiş olan ve daha evvel orada bir medeniyet yaşamış ve eyice münkeşif bir mühendislik öğrenmiş bulunan insanlar olmuştur.

İspat edildiği vechile İç Asyada erkenden başlamış olan kuraklık, buralardaki halkı gıdalarını kendi ellerile yetiştirmek için ekip biçmeğe ve sun'i olarak sulama çarelerini bulmağa yani kanalları açmağa, setler yapmağa mecbur etmiş olduğundan buralardan garbe göçenler bu bilgilerini de beraber getirmiş, Elâm ve Sumer medeniyetlerinin doğması imkânını temin etmişlerdir.

V. Cordon Childe Ön Asyanın ilk devrelere ait Neolitik ve Eneolitik medeniyetlerini tetkik ederken bütün bunların birbirleriyle

[1] Sir J. Marshall, Mohenco - daro and the Indus civilization, 1931 et Ernest Mackay, La civilisation de l'Indus.

[2] S. G. Andersson, An Carly Chinese culture, Bull. geologie saru. of China, No. 1923

[3] George Soulie de Morant, Histoire de la Chine, p. 18 - 19.

[4] Sayce, Archeology of the cuneiforme inscription.

akraba ve Asyâî bir aile olduklarını tasrih ve bunların hepsinde aşağıdaki hususiyetlerin müşterek olduğunu tesbit etmektedir [1].

1 — Umumiyet itibarile boyalı beyazımsı çömlekler.

2 — Armut biçiminde taş tokmaklar.

3 — Madenin tanınması.

4 — Tuğla inşaat

5 — Hububat ziraatı

6 — Koyunun ve inek, öküz gibi çatal tırnaklı hayvanların ehlileştirilmiş olması.

Ön Asyanın bu müşterek esaslara malik eski medeniyetlerini tetkik ve tahlil eden *Gordon Childe* bunlar içinde kaynak ve ana medeniyet olabilecek esaslı vasıfların ancak *Anu* medeniyetinde bulunduğunu ve bütün Ön Asya medeniyetlerinin hatta Mısırdaki *Gezre* kültürünün buraya bağlanabileceğini tasrih etmektedir.

Son zamanlarda Ön ve Orta Asyada ilmi ve Arkeolojik tetkik ve taharrilerde bulunan *Hezfeld*, bakır devrinden evvel ait Ön Asya medeniyetine bağlı olan Sus I medeniyetinin Orta Asyadan gelen geniş bir Neolitik kültüre bağlı olduğunu, İranda elde ettiği Sus I sitilinde fakat teknik ve dekor itibarile daha iptidai keramiklerle Türkistanın, cenubi Sibiryanın eski keramikleri hatta bütün şimali Çin keramikleri arasında bir ayniyet bulunduğunu tesbit etmektedir [2]. *Hezfeld*'in vardığı bu netice Eneolitik kültür kaynağının Orta Asya olduğu ve buradan dört tarafa yayıldığı hakikatini teyit etmektedir.

* * *

Şimdi bu ilk Neolitik kültürün inkişaf sahası olan mıntakaların en kadim ve otokton halkının kimler ve hangi irka mensup insanlar olduklarını araştıralım:

Eski Yunan müelliflerinin umumî bir ıtlak ile İskitya dedikleri sahalardan Hazar denizinin şark ve cenubundan itibaren doğuya doğru uzayan kısmı, Asya İskitleri veya *Mesaget* adını verdikleri bir kavimle meskûn gösterdiklerini biliyoruz. *Mesaget*'lerin İranda Ahamaniş devletinin kuruluşundan evvelki asırlardan diğer bir tabir ile mazinin karanlıklarına gömülen zamanlardanberi bu havalıyi işgal etmiş bulduklarına göre, bu mıntakaların otokton halkı

[1] Gordon Ehilde, *L'orient préhistorique*, Paris, 1935. p. 271

[2] Dr. Hezfeld, *Congrès d'Oxford*, Août 1928

olduklarını kabul etmek zaruridir. *Herodote*'den anlaşıldığına nazaran [1] Yunanlılarla Romalıların *Mesaget* adını verdikleri kavme, eski İranlılar *Saka* diyorlardı. *Xerxés*'in ordusunda bulunmuş olan sakalar, kıyafetleri, ve bilhassa süvarilikteki maharetleri ile İranlılardan temayüz ediyorlardı [2].

Şehnamede umumî bir ıtlak ile Turanlılar denilen gruba giren sakaların pek kadim zamanlardanberi İranın şark mıntakasına hâkim oldukları Mazdeizmin mukaddes kitabı olan *Zend*'den de anlaşılmaktadır. Mazdeistlerin bu mukaddes kitabında Turan hanlarından *Ercasp*'in Hazar denizinin etrafındaki ülkeler hâkim olduğu tasrih edilmektedir [3]. Bu havalinin tarihine dair mevcut olan bütün eski vesikaları itina ile tetkik eden *Saint martin*'in netice olarak şu satırları yazdığını görürüz:

Kafkaslardan ve Hazar denizinden Ceyhun ve Seyhun boylarına ve ortalarına kadar uzayan geniş ovalar, tarihin karanlıklarına karışan devirlerden itibaren tek bir kavim tarafından meskûn görünmektedir. Bu kavim, aynı dili konuştukları ihtimal dahilinde bulunan fakat her halde türe ve ahlâk itibarile müttehit olduklarında şüphe olmıyan birçok boylara ayrılmış bulunuyordu. Bu boylardan hangisi Hegemonyayı ihraz ederse bu kavim de o boyun adile anılıyordu [4]. Mamafih, umumî bir ıtlak ile Yunanilerin iskit, İranilerin de turanî dedikleri bu kavimden Hazar denizinin şark ve şimalindekilere Yunanilerle Romalılar, *Mesaget*, Ermeniler *Mazkot*, Hazar denizinin cenubundakilere *Part*, Baktıryan ve maveraünnehirde oturanlara *Dae* veya *Dahi* adını veriyorlardı.

Muhtelif adlarla anılan bu boyların *Ano* medeniyetini yaşatanlardan inmiş oldukları şüphesiz olmakla beraber bunların İranın şimaline ve Kafkaslar Mavericksine ne zaman yayıldıkları malûm değildir. Her halde sakaların ileri doğru atılmış boylarını teşkil eden *Part* ların İranın şark ve şimaline yerleşmeleri tarihinin pek eski olduğu muhakkaktır. Son zamanlarda Asur ilinde yapılan hafriyatta *Asar haddon*'a (689 - 680) ait bir kitabede İrandaki *Part* boylarından *Partikka* ve *Partukka* adlarile bahsedilmiş olduğunu biliyoruz. *Asar Haddon*, bu kitabesinde *Partikka* kıralı *Uppes* ile *Partukka* hükümdarı *Sanasana*'yı mağlûp ettiğini müftehirâne kaydetmektedir.

[1] Herodote, VII 64

[2] A. F. Miot, Histoire de Herodote, t. II. p. 584

[3] M. J. Saint Martin, Histoire des Arsacides, T. I, p. 16 - 17

[4] » » » » » » » » T. I, p. 11 - 12

[5] E. H. Mins, Scythians and Greeks, 1913, Art - Scythians Encyclopedia

Herodot devrindenberi Partların İrandaki halk arasında kudretli bir unsur olarak tanılmakta oldukları malûmdur. Sicilyalı *Diodore* un milâttan önceki 5 inci asır müverrihi *Ctesias* [1] dan naklettiği bir parçada Partlar, *Astiyag* dan evvel *Med* kralı olan *Artibara* veya *Astibara* zamanında Medlerin hâkimiyetinden kurtulmak için isyan çıkarmıs ve ırkdaşları Sakaları yardımlarına çağırmışlardır [2], denilmektedir. Partları ve Sakaları yakından tanıyan *Ctesias* in onların hem kidemlerini hem de akrabalıklarını teyid eden bu şehadeti pek önemlidir.

Eski Yunan, Roma ve Ermeni müverrihlerinden Partlarda Baktiryan ve Maverâünnehir mıntakalarında sakin olan boylara *Dae* denildiğini öğreniyoruz. *Strabon* a göre *Dae* ler Belh havalisinden Ceyhunun aral gölüne aktığı yerlere kadar yayılıyorlardı[3]. Romalı müelliflerden *Pelin* ise, Yaksart (Seyhun) nehri maverasında *Dahi* adlı bir boy bulunduğunu kaydetmektedir [4]. *Petolemée* devrinde de *Dahi* lerden bir takım boyların Marjiyana yani Horasan havalsinde oturduklarını bu müelliften öğreniyoruz [5]. Muahhar devirlerde mazenderanın, Hazar denizinin şarkına ve Taberistana doğru olan kısmına verilen *Dehistan* adının *Dahi* ler memleketi mukabili olduğunda şüphe yoktur. Herat mülhakatından olup islâmî devirde pek ziyade meşhur olan *Badghis* köylerinden birinin adının da *Dehistan* olduğunu Yakuti *Hameviden* öğreniyoruz [6]. Bu kayıt Yunan menbalarının bütün bu havalinin pek erkenden Saka boylarından *Dae* veya *Dahi* ler tarafından işgal edilmiş olduğu yolundaki haberlerini teyid etmektedir.

Romalılar devrinin lâtin müverrihi *Justin* [7] ile Yunan müverrihi *Isidore* [8] den her ikisi de baktiryanın tamamile *Dahi* lerle meskûn olduğunu tasrih etmişlerdir.

[1] *Ctesias*, tabip ve tarihçi Gnid'li bir âlimdir. Milâttan önce 416 tarihinde İrana gitmiş, 17 sene kadar doktor sıfatile Ahamaniş hükûmdarı Artaxerxes Mnemon'un hizmetinde bulunmuştur. *Ctesias*, bir İran tarihi yazmakla meşhurdur. Bu eserin zamanımıza kadar intikal eden parçaları tabedilmiştir.

[2] *Diodore de Sicile*, Bibliothèque Historique II, 104 et Saint Martin, Hist. des Arsacides. T. I. p. 28

[3] *Strabon*, Geogra. XI, 511

[4] *Pelin*, Histoire naturelle, XI, XIX

[5] *Ptolemée*, Geogra. VI, II

[6] *Yaqut Havi*, معجم البلدان. ج. 4. ص 114

[7] *Justin*, Abrégé de l'hist. de Trogue - Pompée, II, I, III.

[8] *Isidore de Chara* X description de la Parthie (la bibliothèque grecque de Didot)

Çin müelliflerinin Yueçilerin garba göçtükleri devirlerde yani milâttan önceki birinci asırda Baktiryân halkına verdikleri *Ta-Hia* adının da *Dahi* ve *Dae* den başka birşey olmadığı muhakkaktır.

İran ve Kafkas mıntakalarının eski etnik vaziyetleriyle tarihleri hakkında çok esası tetkiklerde bulunmuş olan şöhretli âlim *Saint Martin*, tarihin aydınlanmağa başladığı zamanlardanberi Horasan ve Mazenderanın şark ve şimale doğru uzayan sahaları işgal eden ve aynı kavimden olan Sakalarla Partların ve bunlardan sonuncuların başında bulunan hanedanın mensup olduğu boyu teşkil eden *Dahi (Dae)* lerin ırkan Türk olduklarını tasrih etmektedir [1]. *Renée Grousset* ise Partların Sakalardan bir zümre, Sakaların da ırkan Türk olduklarını Asya tarihinde Partlardan bahsederken şu parçada açıkca ifade etmektedir: «tevarüs ettikleri satraplığı ve yüksek memuriyetleri ellerinde tutan Part zadegânı Turani olarak kaldılar. Kırallığın en yüksek hanedanını teşkil eden *Surena* ailesi - ki, babadan evlâda intikal etmek üzere vezareti ellerinde tutuyorlardı - aslen *Sistan (Sakistan)* dan gelmişlerdi, şüphesiz asılları *Saka yani Türk* idi...» [2]

Saint - Martin, eski Yunan müverrihlerinden naklen *Part* lâfzının İskitçe olduğunu ve bu lisanda (dışarı atılmış) manasına geldiğini kaydetmektedir [3]. Garplı âlimlerin İskitçe olduğunu ve bu dilde dışarı atılmış manasını ifade ettikleri halde etimolojisini tayin edemedikleri bu lâfzın Türkçe olduğunu ve Türk dilinde halâ aynı manada kullanıldığını biliyoruz. Dilimizde bedene nisbetle dışarı fırlamış olan karına *part* denildiğini biliyoruz [4]. Halâ Şarki Anadolu da bu mâna düşünülerek şişko insanların karınlarına *part* itlak edildiği herkesçe malûmdur. (Divanı Lûgatü'türk) de (C. I. S. 286) su içilen maşrapaya *bart* denildiği mukayyettir. Bu nevi maşrapaların karınlarının şişkin yani dışarı fırlamış olmaları düşünülürse onlara bu ismin verilmesi sebebi anlaşılır.

Part lâfzı gibi *Saka = Sak* ismi de Türk diline ait bir kelimedir. Çağatay lûgatinde *Sak* lâfzının yan manasına geldiği tasrih edilmektedir [5]. Sakaların oturdukları yerlerin ana Türk iline nisbetle yan taraf olduğu düşünülürse bunlara bu adın verilmiş olması münasebeti anlaşılır. Vaktile bu ismi taşıyan Türklerden Sibiryâ

[1] *Saint - Martin*, Histoire des Arsacides, T. I, p. 1 - 58

[2] *Renée Grousset*, Histoire de l'Asie, T. I. p. 79

[3] *Saint Martin*, Hist. des Arsacides, T. I. p. 28

[4] *Bedros Keresteciyan*, dicti. étymologique de la langue Turque p. 117

[5] *Süleyman efendi*, Lûgati Çağatay, S. 180

içlerine ve şimali şarkıye doğru göç etmek mecburiyetinde kalmış olan ve bugün Ruslar tarafından verilen *Yakut* adile anılmakta bulunan boyların kendi aralarında kendilerini halâ Saka ismile anmakta olmaları da eski Sakaların Türklüklerini teyid etmektedir.

Partların başlarındaki soyun adı olan ve Yunan müellifleri tarafından *Dahi*, *Dae* suretlerinde zaptolunan lâfza gelince, bunun da *Kudat* ve *Sinyor* manasına gelen türkçe bir kelime olduğu ve bu lâfzın aynı manada olarak Çinlilere *thai*, Japonlara *dai*, Araplara da *dâî* (دای) şekillerinde geçmiş bulunduğu Türk etimoloji diksiyone-rinde tasrih edilmektedir [1].

Eski Saka ve *Dae* lerden inen ve onların işgal ettikleri *Horasan*, *Sugdîyan*, *Baktirîyan* ve *Toharistan* havalisinde oturan halkın islâmî devir başlarında da umumiyetle Türk olduklarını teyid eden çok kıymetli bir vesikaya malik bulunmaktayız.

Bir takım müelliflerin islâm fütuhâtı zamanında bu havali sekenesini Türk olmıyan ırklardan gösteren iddiaları bu vesika karşısında kat'î surette çürüdüğü gibi, Türkleri Mogolarla aynı ırktan sayan vâhi nazariye de temelinden yıkılmaktadır. Bu kıymetli vesika Abbâsî halifelerinin ilk devirlerinde yaşayan ve İslâm rasyonalizm mektebinin (Mutezile fırkasının) şöhretli imamlarından, arap edebiyatının parlak simalarından (Ebu Osman Ömer ibni Mahbub el - cahiz) in (Risaletün fi Menakıbtürk) adlı eserinin mukaddemesinde münderiçtir. Bu mukaddemede *Cahiz* Abbâsî halifelerinden Mütevekkil Alellah zamanında (847-861), Hilâfet ordusunu teşkil eden askerlerin ırklarından bahsedilen bir mecliste, Halifenin veziri (Fetih ibni Hakan) tarafından vukubulan beyanatı aynen derç etmektedir. Vezir Fetih ibni Hakanın beyanatının iyice anlaşılabilmesi için, o zamanlarda Horasan adının bu günküne nisbetle çok geniş bir sahaya yani İrânın bu günkü Horasan havalisile, Soviyetler idaresinde ki Ceyhun boylarında ki memleketlere ve Afganistanı teşkil eden eski Bakteriyan ve Toharistan mıntıklarına şamil olduğunu, (Türk) adının da bugünkü (Türkmen) lâfzı gibi göçebe Türklere ıtlâk edildiğini hatırlamak icabeder.

Vezir Fetih ibni Hakan, Türklerle Horasanlıların aynı ırktan olduklarını tesbit eden beyanatı aynen şöyledir: (Benim kanaatime göre Türklerle Horasanlılar kardeşirler. Yurtları birdir. Şarkın bu kıt'a üzerinde ki hüküm ve tesiri aynıdır, başka değildir, yakındır,

[1] Bedros Keresteciyan, Dictionnaire etymologique de la langue Turque T: I, p. 191 - 192

mütefavit değildir. Bunlar arasında ki asalet ve soyluk birbirine müteşabihdir. Ve bunları ihate eden memleket sınırları, yekdiğerinin aynı değilse bile birbirine benzer, Bunlar yekdiğerlerinden bazı hasiyetlerle ayrılırsalar da cümlesi Horasanlıdırlar. Türk ile Horasanlı arasında ki başkalığa gelince, büyük farklar şöyle dursun, bunlar arasında Arap ile Acem, Rum ile *Saklab (Fin)* Zenci ile Habeşli arasında ki fark bile yoktur. Bilâkis Türk ile Horasanlı arasında ki fark Mekkeli ile Medineli, aynı kavimden çadırda oturanlarla şehirli, dağlı ile ovalı arasında ki fark gibidir». «Daha doğrusu *Tay* kabilesinden olan dağlı ile bu kabileden olan ovalı arasındaki başkalık gibidir. Nasıl ki oturdukları yere bakarak Hüzeyl kabilesi Arapların kürdüdür, deniliyor. Daha açıkça söylemek lâzım gelirse, Horasanlılarla Türkler arasındaki fark, ovalara inenlerle, sarp dağlarda konanlar, yüksek yerlerde oturanlarla, iniş yerlerde yerleşenler arasında ki fark gibidir.

Türklerle Horasanlılar arasında biraz lûgat ayrılığı ve bir sima başkalığı varsa bu kadarcık fark, araplardan yukarı tarafın *Temim* leri ile aşağı cihetin *Kays* leri, aczi havazin ile hicaz fasihlerinin lûgatları arasında da vardır. [1] Türklerle Horasanlıların dillerine nisbetle *Himyer* ve *Yemen* nevahisi sakinlerinin lûgatları arasındaki fark daha fazladır. Suret, şamail ve ahlak cihetinden de aynile böyledir. Bununla beraber bunların hepsi hiç birşey katılmadan ve ana ve baba tarafı yekdiğerine müsavi halis arapdırlar».

«Türklerle Horasanlılar arasında; Allahın bunlara bahşettiği hasletler, her yer halkı için tahsis ettiği şekil, suret, ahlak ve dil itibarile olan fark, Arapların Kahtan oğullarile Adnan oğulları arasındaki fark kadar bile değildir.» [1]

[1] Temim ve Kays, iki büyük arap kabileleridir. عجزهوازن ise başka bir arab cemaatidir.

[1] ازعم ان الخراسانى والتركى اخوان و ان الحيز واحد وان حكم ذلك الشرق والتضية على ذلك الصقع متفق غير مختلف و متقارب غير متخالف و متقارب غير متفاوت و ان الاعراق فى الاصل ان لم تكن راسخة فقد كانت متشابهة وحدود البلاد المشتملة عليهم ان لم تكن متساوية فلها متناسبة ولهم خراسانى فى الجملة وان تميزوا ببعض الخصائص و افترقوا ببعض الوجوه و زعمت ان اختلاف التركى و الخراسانى ليس كالاختلاف بين العجمى والعربى ولا كالاختلاف بين الرومى والصقلبى والزنجى والحبشى

Görülüyor ki yukarıdanberi verilen tafsilât, Orta Asyanın en eski bir kültür merkezi olduğunu, buranın en kadim ve otokton halkının da muhtelif zaman ve yerlerde muhtelif adlarla anılan Türkler olduklarını Bakteriyan, Sugdyan, Toharistan ve Horasanın da eski zamanlardanberi bu Türklerle meskûn bulduklarını meydana koymaktadır.

III

Brakisefal ırkın ana yurdu Ortaasyadır.

Türk Tarih kurumunun, (Asya ve Avrupada eneolitik medeniyeti yapanlar Brakisefallerdir. Bunların ana yurtları da orta Asyadır.) yolundaki tezi; Kuru bir iddia olarak ortaya atılmış dğildir. Bu noktai nazar, bu mevzu hakkında salâhiyetle yazı yazan âlimler tarafından da müdafaa edilmektedir. Avrupaya ilk neolitik kültürü sokan *Homo - alpinus* ve *arya* adlariyle anılan [1] Orta Asyalı

فضلاً عما هو بعد جوهرأ واشد خلافاً بل كاختلاف ما بين المكي والمدني والبدوي والحضري والسهلي والجبلي وكالاختلاف ما بين الطائي الجبلي والطائي السهلي وكما يقال ان هذيلاً أكراد العرب . وكاختلاف ما بين من نزل البطون و بين من نزل الحزون و بين من نزل النجود و بين من نزل الاغوار. وزعمت ان هؤلاء وان اختلفوا في بعض اللغة وفارق بعضهم بعضاً في بعض الصور فقد تحالفت عليا تميم وسفلى قيس وعجز هو ازن وفصحاء الحجاز في اللغة وهي في اكثرها على خلاف لغة حمير و سكان مخاليف اليمن . وكذلك الصورة و الشئائل والاخلاق وكلهم مع ذلك عربي خالص غير مشوب ولا معلج ولا مذرع ولا مزيج ولم يختلفوا اختلاف ما بين بنى قحطان و بنى عدنان من قبل ما طبع الله عليه تلك البرية من خصائص الغرائز و ما قسم الله تعالى لاهل كل جيزة من الشكل والصورة و الاخلاق و اللغة [ابى عثمان عمر و بن محبوب المعروف بالجاخط : رسالة الى الفتح بن خاقان في مناقب الترك و عامة جنود الخلافة. ص. ٥ - ٦. مصر طبعي]

[1] Türkce halis ve asil manasına gelen Ari lâfzından alınan Arya ismi eski bir türk ili olan Balh havalisine verilen (Arie) isminden gelmektedir. Taylor; garbi Avrupadaki insan gruplarından Keltler'in Arya olduklarını tasrih etmektedir. [Taylor, The Origin of the Aryan].

brakisefallerin Avrupaya girişleri hakkında *Marcellin Baule* tarafından verilen izahat şöyle hulâsa olunabilir:

«Brakisefal ırkın ana yurdu Orta Asyadır. Bu ırk dünyaya buradan yayılmıştır. Brakisefallerin göçleri, eski yurtlarındaki istep hayvanlarıyla beraber vukua gelmiş ve glâsiyeler devrinin sonlarında başlamıştır. Bidayette muhaceret ağır ağır vukua geldi ve Bir istilâ halinde değil, bir hulûl suretinde ilerledi. Göçlerin sonraları, yani neolitik sonlarına doğru, daha kalabalık bir şekil almış olması ihtimali kuvvetlidir. Zira tunç devrinde garbi Avrupada yuvarlak kafalı, buğday tenli insanların birdenbire çoğaldıkları görülmektedir. Muhtelif zamanlardaki göçlerden vücut bulmuş olan bugünkü tavazzu tarzları, bu insanların menşelerini bariz bir surette göstermektedir. sarışın şimal insanı (*Homo-nordicus*) ile buğday renkli Akdeniz insanı (*Homo-mediterranean*) arasına kama gibi sokulmuş olan Alp insanı (*Homo-alpinus*) Fransa Beritanyasında bir sivri uç ile Atlas Okyanusuna dayanıyor. Şarka doğru gidildikçe tavazzu sahaları gittikçe genişliyor, menşede pek geniş bir saha kaplıyor [2]. (*Marcellin Baule*)in şu sarih ifadesi, Alzaslılarla Bayyerahlılar arasında görülen brakisefal insanlarla *Homo-alpinus* lerin menşelerini tenvir etmektedir. Bu menşe, brakisefal türklerin de ana yurtları olan Orta Asyadır.

Hattâ diyebilirizki Avrupaya *Palafit* kültürünü soğanlar da bu Orta Asyalı muhacirler olmuşlardır. Bu kültür garpte kronoloji itibarile bütün eneolitik (bakır, tunç, demir) devirleri müddetince devam etmiştir. Palafitlerin kuruldukları göller dibinden çıkarılan iskeletlerin brakisefal oldukları görülmüştür. Buda, Avrupaya Palafitet kültürünü getirenlerin Orta Asyalı Ekisefaller olduklarını göstermektedir [2]. Bir noktai nazara göre menşeleri Orta Asya olan brakisefaller, buradan hicret ederek Kafkasın madenli mintakasına gelmiş, müteakıp asırlarda buradan Afganistana, *Indus* boylarına, İran platosuna, buradan da elâm ve mezopotamaya, Anadolu ve Ege havalisine, Suriye ve Palastin üzerinden Mısıra yayılmışlardır [3].

Ana yurtları Türkistan olan Türklerin de Irk itibarile brakisefal zümreye mensup olduklarını, onların umumiyetle brakisefal

[2] *Marcellin Baule*, les hommes fossiles. p -353

[2] *Le Capitan*, La préhistorique, p. 165 - 167

[3] A. Moret, Histoire de l'orient, T. I. p. 122

Et. Hall, History of Near East, 1916, p. 173

Et. Mackay, Sumerian connexions with ancient India, J. R. A. 1825, p.

olmalarile sabittir. İsveç profesörlerinden *Arne* türklerden bir zümre olan türkmenlerin Dolikosefal oldukları iddiasile umumiyeti çürütmeğe yeltenmiştir. Halbuki *Arne* nin iddiası hilâfına olarak Anadolu-daki Türkmenlerden hepsinin brakisefal olduklarını görmekteyiz. Gerçi Rusyadaki Türkmenler içinde brakisefal olmaları bulunduğunu iddia eden bazı müellifler yok değildir. Fakat bu iddiada bulunanlar da bu Türkmenlerin *mezatisefal* olduklarını yani brakisefal ile dolikosefal arasında bulduklarını ileri sürmüşlerdir. Halbuki karine (*indice*) lere dair verilen malûmat mezatisefal Türkmenlerin dolikosefalden ziyade brakisefale yakın bulduklarını göstermektedir [1]. Bu da biyolojik olmayup çocukların başlarında yapılan bazı Etnoğrafik tesirlerden ileri geldiği bu hususta tetkik yapanların itirafları altındadır.

IV

Türkler beyaz ırktandır, Anayurtları Mogolistan değil Türkistandır

Türk Tarih tezine saldıranların hepsi, Türklerin menşeyini Mogolistanda gösteren ve Türkleri Mogollarla beraber sarı ırktan sayan köhne nazariyeye istinat etmektedirler. Bu esassız köhne telâkkinin mahiyetini ve Türklerin anayurtlarının hakikî mevkiini göstermeği faydalı görüyoruz.

Türklerle Mogolları aynı ırktan sayan telâkki garp âleminde, bilhassa Fransanın o zamanki *College royal* profesörlerinden *Joseph De guignes* nin 1756-1758 tarihleri arasında intişar eden *Histoire des Huns, des Turcs, des Mogols et autres Tartares* atli eserile katileşmiştir. Bir taraftan müslüman şark, diğer taraftan Çin menbalarına istinaden telif edilen bu eserin müellifini şaşır-tan keyfiyet, eserine mehzaz edindiği Farsce yazılmış kitaplar ve bunların başında bulunan Camiüttevarih olmuştur. İranda hüküm süren Cengiz oğullarından Gazân Han devrinde telif edilen bu kitap, siyasi bir maksatla kaleme aldırılmıştı: İlhanilerin hakim oldukları İran, şanlı saltanat sülâlelerine bağlı an'ane perest bir halkla meskûndü. An'aneye göre bu memlekette vaktile, Firdevsini-nin destanı hatıralarını zengin bir lisanla tasvir ettiği Pişdadyan,

[1] George Montandon, les indices céphaliques de l'Asie - L'ologenése Humaine - Carte. 22. 1928, Paris

Kiyyanyan, Eşkânyan ve Sasanyan gibi muazzam sülâleler hüküm sürmüşlerdi. Ruhan şanlı sülâlelere bağlı olan İranlılar, bu hatıraları unutamıyor, daima onların yadile fahirleniyor, an'anesiz ve mazisiz Mogolları hakir görüyorlardı. İrandaki Mogol prensleri İslâm dinine girdikten sonra İranlılarla ihtilâtları artmış, onların bu hislerini daha iyi anlamış, kendileri için de şehnamenin şehinşah sülâleleri gibi bir hakanlar silsilesi yaratmak lüzumunu şidetle duymağa başlamışlardır.

Bu duygu ile, İlhan Gazân (1293 - 1304) vezir Ebülfadl Reşidüddinin başkanlığı altında teşkil ettiği bir heyet Cengiz hanedanı için - Firdevsinin şehnamesi tarzında nazmettirilecek (zafername)ye esas olmak üzere - bir Tarih kitabı vücade getirmeğe memur etti. Halbuki Mogolların siyasi varlıkları Cengizle başlamıştı. Ondan evvelki asırlarda Mogollar hiç ehemmiyeti olmıyan birtakım küçük oymaklardan ibaret bulunuyorlardı [1]. Gazânın arzusunu yerine getirmek için Cengizin nesebini, şehnamede İran hükümdarlarile şanlı mücadelelerinden bahsedilen Türk hakanlarına bağlamak yolunu bulmak icap ediyordu. İlhaniler devrinin şöhretli şairlerinden Şemsüddini Kaşani [2] ile Seyhun boyleri Türk-

[1] Berlin akademisi tarafından altay akvamı hakkında tetkike memur edilmiş olan Schott'un Çin menbalarına istinaden moğollara dair vermiş olduğu malûmat bunu göstermektedir. Schott'un tetkikine göre, Çin de 618 den - 907 tarihine kadar hüküm sürmüş olan Tang sülâlesi vekaynamesinde (Tang - Şu) moğollar, Mongü - şî - Vei adlarile anılmışlardır. 979 - 984 tarihinde yazılmış olan Hoan - Yu - ki unvanlı topoğrafya kitabında ise moğollar Şî - Vei isimi umumisî altında cemedilen kabileler meyanında gösterilmiş ve on kadar oymaktan mürekkep buldukları tasrih olunmuştur. Şimali Çinde Tang sülâlesine halef olan hatan sülâlesinin Çinli müverrihi Ye-long-li, milâdi 1180 tarihinde kaleme aldığı eserinde Mançorinin şimali garbisinde oturan kabilelerden bahsederken Mongkuli adını verdiği oymakları da zikretmiştir. Bu isimle moğolları kasdettiği şüphesizdir. Hatanlara halef olan Ta - Kin - Kuo - Şî yani (Büyük kin sülâlesi tarihi) unvanlı eserde de moğollar ehemmiyetsiz oymaklar halinde tasvir edilmişlerdir. [Schott, Aelteste Nachrichten von Mongolen und tataren]. Bütün bu tarihi kayıtlar, moğol unsurunun Cengizin zuhurundan evvel ehemmiyetsiz birtakım oymaklardan ibaret olduğunu göstermektedir.

[2] Şemsüddini Kaşani, Camiü'ttevarihin ne suretle telif olduğunu zafernamesinde şöyle nakleder :

بزرگ و سخنران و جکسان لقب	پیش جهاندار بکشاد لب
که تاریخ شاهان مرا از برست	ولی نظم کار کسی دیکرست
بنجواجه رشید آنکھی گفت شاه	که ای دانشی مؤبد نیکخواه

lerinden Ebu Süleyman Benaketinin [3] verdikleri malûmata göre Gazân Han Reşidüddini bu vazifeye memur ederken maiyetine Türk tarih ve ananelerini çok iyi bilen pulad Çenksan (*Ceng-Siyang*)

زمنشور تاریخ ترکان نخست
بنثران سخنها چو کرد آوری
همه بستد و کرد فکر انداران
زیبیدار و داننده ترکان پیر
بپرسید یکسر سخنها باصل
بنزدیک هر پیر و هر مهتری
ازیشان همه بستد و نقل کرد
نویسنده ترکی و پارسی
که از بهر این کار بنشانند شان
دوسه سال بود اندرین جست و جوی
نمود این همه کوشش و اجتهاد
از ایام نوح نبی تا کنون
روشپناه هر کس درویاد کرد
ز تاریخ ترک و مغول پیش ازین
کنون هست از اقبال شاه و وزیر
که هرگز کتابی چنان کس نساخت
چو شد نثر تاریخ ترکان تمام

همه بشنواز راست کویان درست
در آند ازان بس بنظم دری
پیوست با کفته دیگران
ز تاریخ دان مردم یاد گیر
ز هر جا بدست آمدش فصل فصل
ز ترکان درین باب بد دفتری
ورا رهنائی درین عقل کرد
ها ناکه بودند دو پارسی
بسر بر زروکوهر افشانند شان
نمی کرد با کس جز این گفت و کوی
که تا کرد هر دفتری را سواد
بیاورد کردار کردون دون
دل و جان خواندگان شاد کرد
نبودی کتابی بایران زمین
بدست اینچنین دفتری دلپذیر
کز ان می توان نسل هر کس شناخت
غزبان خواست کز نظم باید نظام
[شمس الدین قاشانی. شمس شهنامه]

[۳] در زمان پادشاه اسلام غازان خان فرمان شد تا تاریخ مبارک غازانی (جامع التواریخ) را تألیف کنند. خواجه رشید وزیر، از حکمای خطای (چین)، لیتاجی و یکسون نام را که ایشان هر دو بر علم طب و نجوم و تواریخ واقف و مستحضر بودند و بعضی ازان کتب خطای باخود آورده احضار فرمود و ایشان تقریر کردند که... [فخرالدین ابو سلیمان داود بن ابی الفضل محمد بناکتی. روضة اولی الالباب فی

تواریخ الاکابر والانساب آşıf efendi kütüphanesi. No. 254 ve Ayasofya kütüphanesi. No. 3026]

ile birtakım Uygur âlimleri ve o esnada İranda bulunan *Yuk-Sun* ve *Li-Ta-Tsö* adlı iki Çin danişmendini de memur etmişti.

Ebülfadl Reşidüddin, bu heyet erkânının eski Türk tarihi ve Türk destanları hakkında verdikleri malûmatı zaptettikten sonra, Gazân Hanın arzusunu yerine getirmek için, bir kalem maharetile Cengizin nesebini eski TürkOğuz hanlarına bağlamıştır. Gerçi Reşidüddin bu hususta pek okadar muvaffak olamamış, sonradan yapılan bu eklemeyi göze çarpamıyacak bir şekilde yapamamıştır [1]. Fakat kendisinden sonra gelen gayretkeşler daha ileri gitmek suretile bu mahareti göstermişlerdir.

Filhakika Reşidüddin, Camiüttevarihte yalnız Cengizin nesebini Türk Hanlarına bağlamakla iktifa etmiş, Oğuzlar bahsinde, Moğollardan asla bahsetmemiş, sanki hükümdarın emrile yapmak mecburiyetinde kaldığı tahrifi anlatmak için, Moğollarla Türkleri ayırt etmeği ihmal etmemiştir. Fakat sonraları yazılan tarih kitaplarında ileri gidilerek Moğollarla Türkler birbirleriyle karıştırılmışlardır. Bu büyük tahrif Timurun oğlu Şahruh Mirza zamanında ve 830 tarihinde yazılan ve müellifi meçhul olan (muizzülensab fi şecerti selâtini Moğol مولد الانساب) adlı eserde tamamile görülmektedir. Bunu takip eden ve Şahruhun oğlu Trağan Uluğ Bey tarafından yazılan (Şeceretületrak ev Ulusi Arbai Cengizi) شجرة الاراك adlı eserde ise Tevratın jeneoloji usulünü takliden, Türklerle Moğollar aynı bir ırktan ve iki kardeşten üremiş olarak gösterilmişlerdir. Ebülğazi Bağatur Han da (Şecerei Türkiye) sinde Türklerle Moğolları aynı bir kavim gibi tasvir etmiştir.

İslâm dünyasında Türk tarihi hakkında yazılan ilk eser olan Camiüttevarihte siyasî bir arzu ile yapılan bir tahrif, muahhar müelliflerin gayretleriyle umumileştirilmiş, adeta bir hakikat şekline konulmuştur. *Dequignes* gibi garplı âlimler, Türk tarihi hakkında tetkiklere başladıkları zaman önlerinde me'haz olarak başta Camiüttevarih olmak üzere, Mağzülensap, Şeceretületrak. Şecerei Türkiye... gibi eserleri bulmuş, bu yanlış telâkkiyi, tarihî bir hakikat gibi eserlerine geçirmişlerdir, Hattâ *Dequignes*, Çin membarlarında Türklere dair olan malûmatı İranda yazılmış olan bu kitaplarla telif için hayli didinmiş, neticede Türklerin menşei Moğolistan, ilk cedlerini de Hiyung-nular olarak göstermek gibi büyük hatalara düşmüştür. *Dequignes* nin ve emsali müelliflerin eserlerini me'hez edinen garplılar, bu yanlış esasa istinaden ana-

[1] Camiüttevarihin Topkapısarayı.

yurtları Moğolistan olan Türklerin garba yani Türkistan ve mave-raünnehir havalisine çok muahhar zamanlarda yani Milâttan sonra yedinci asırda gelmiş olduklarını iddia edecek kadar garabetler göstermişlerdir.

Türk tarihi hakkındaki bilgisi bu köhne eserlere istinat eden bazı garplı müelliflerinde aynı telâkkiye bağlı oldukları görülmektedir. Halbuki gerek Camiüttevarihte ayrı bir kısım teşkil eden Oğuznamade ve gerek Oğuznamenin Uygurca metinlerinde zapt edilen milli ananede eski Türklerin menşei Moğolistanda değil Türkistanda gösterilmiştir. Türkler tıpkı garpta İrana olduğu gibi şarkta da Moğolistana fatih sıfatile ve sonradan girmişlerdir.

V

Başta Sumerler olmak üzere önyasyanın Azyanik denilen kavimleri ve Etiler Ortaasyadan gelmişlerdir.

Milâttan dört bin sene evvel Fırat - Dicle arasındaki sahanın cenup mınıkasında büyük bir medeniyet yaratan, yazıyı cihana ve bütün ön asyaya yayan Sumerlerin Mezopotamyanın Otokton halkı olmadıkları kat'i bir hakikattir.

Bıraktıkları heykel ve kabartmalarda görüldüğü veçhile, *Kengi* halkı yani Sumerler, orta boylu, tıknaz bedenli, geniş alınlı, dolgun çehreli, büyük burunlu, büyük ve çekik gözlü, kısa ve geniş boyunlu brakisefal insanlardı [1]. Kafaları çıkıntılı olup düz bir ense ile bedene merbut bulunuyordu. Burunları da Türkler gibi iri; çıkıntılı; gaga burun olmaktan ziyade; az seçilen çehreyi uzatıyordu. Bu cismanî vasıfları haiz tipler Anadolunun her tarafında bugün de görülmektedir.

Lisanlarının iltisaki (*agglutinomte*) olmasına bakarak Sumerlerle Türkler arasında bir münasebet kabul etmeğe mütemayil görünen bazı muharrirler, sonunda bu münasebeti de çürütmek üzere Sumerlerin dolikosefal oldukları yolunda bir iddia yürütürler. Halbuki *Boule*, *Contenau*, *A. Moret* vesair önyasyanın tarih ve arkeolojisile meşgul olanlar, umumiyetle Sumerlerin brakisefal olduklarını kaydetmektedirler [2]. Esasen Sumerler devrinden kalmış olan

[1] King, A history of Sumer and Akkad, p. 341 - 351

Et A. Moret, Histoire de l'orient, T. I, p - 119 - 120

[2] » » » » » T. I, p - 120

Et G. Contenau, Manuel d, archéologie

Et Marcellin Boule, Les hommes fossiles, p - 350 - Paris 1923

heykel ve kabartmalarda başlar umumiyetle geniş ve çıkıntılı (brakisefal) olarak görülmektedirler [1]. Sumer san'atkârlarının yaptıkları heykelleri asıllarına uygun yapmamış olduklarını iddia için de hiç bir sebep yoktur.

Sumerlerin *Kü-en-na (Konakeş)* denilen kalın dokumalı yün elbiseleri, kendilerinin ortaasya gibi soğuk bir iklimden gelmiş olmalarına şehadet etmektedir. Bu elbisenin sağ kol ve sağ omuz açık kalmak üzere sırtta alınmaları da eski Türk ananesine tevafuluk etmektedir. Sumerlerin tolgaları, turbanları ise Türklerin aynidir. Mabetlerinin kat kat ve kuleli olması, taş olmyan Mezopotamyada yaptıkları mebanide inşaat taşlarını takliden *Plan - Convexe* tuğla kullanmış olmaları da yüksek ve dağlık mıntakalardan gelmiş olduklarını göstermektedir [2].

Önasyada ilk defa Sumerlerle görülen madencilik tekniğinin onlarda pek ilerlemiş olması da ilk vatanlarının Altay mıntakası gibi madenleri bol bir yer olduğuna delâlet etmektedir. Çünkü Kalde gibi madensiz bir mıntakada madencilik san'atinin zuhur ve inkişaf etmesi âdeten muhaldir.

İlk defa Sumerler tarafından icat edilmiş olan Kalde Zodiyakı, Sumerlerin bu ilk yurtlarını pek güzel tayin ettirmektedir. Gökün muayyen bir parçasının muayyen bir sahadan görünüşüne göre tasavvur ve tersim edilmiş olan bu Zodiyak, ilk yapıldığı yerin neresi olduğunu gösteren iyi bir vesikadır. Kalde Zodiyakının tetkiki bunu ilk yapan insanların nısıf kürei şimali de 40 - 46 arz dereceleri arasında ve Hazar denizinin şarkındaki havalide yaşamış olmaları icabettiğini göstermektedir. Çünkü bu Zodiyaktaki yıldız kümelerinin şekilleri ancak bu mıntakaya tesadüf eden gök parçasına tevafuluk etmektedir. Arzın şimal nısıf küresinde tül itibarile Hazar denizinin şarkında, arz itibarile de 40 - 46 dereceler arasındaki mıntaka ise Ortaasyadır. Yıldız kümelerine verilmiş olan adlar, bu hayretbahş rasitleri yetiştiren halkın, tavşan, kurt gibi hayvanları, ok ve yay ile avlamağı bildiklerini, at, öküz, keçi, domuz, köpek gibi hayvanları da ilk olarak ehlileştirilmiş bulduklarını, buğday, arpa gibi hububatı da ekip biçtiklerini göstermektedir. Çünkü bu eski astronomide bütün bu hayvanlar bulunmaktadır [3].

[1] Marcellin Boule, Histoire de l'orient ancien, p - 174

[2] George Mosse, l'Histoire inconnue du peuple hébreux,

[3] G. Contenau, Manuel d'archéologie orientale, T. I. p. 111 - 122

Sumerler başta olmak üzere Önasyanın onlarla muasır ve onlardan sonraki halkını teşkil eden diğer kavimler yani Elâmlar, Subariler, Gutiler, Önetiler, Kassitler, Etiler, Hurriler, Mitanniler... gibi garplı müelliflerin Azyanik veya *Yafetit* adı altında topladıkları gruplar da menşe, itibarile Orta Asyaya bağlı kavimlerdir [1]

Önasyanın Yafetit denilen bu ilk temdinci halkına ait olarak bugüne kadar bulunan kafataslarının brakisefal, bünyesi malûm olan dillerinin de iltisakî oluşu [2], dinlerinin Orta Asyalı diğer kavimlerin tabiat kuvvetlerini takdis esasına müstenit bulunuşu ve nihayet hepsinde mabut *Tesup* ile mabude *Hepa*'nın müşterek oluşu [3] menşelerinin ittihadını göstermektedir.

Bu guruplardan, prenslerine ait isimler gibi, zamanımıza kadar intikal edebilen bütün izler, menşelerinin birer nişanesi gibi telâkki olunabilir. Çünkü bu isimlerin ait olabileceği dil gurubu, o kavmin ırkında tayine yarıyabilir: Milâttan evvel 2586 tarihlerine doğru Elâm mıntakasında yaşıyan kavmin prensine ait olan *Başa-Şusinak* isminde Türkün milli damgasını görmemek kabil değildir. *Şusinak*, *Sus* mabedinin adı olduğu malûmdur. *Başa* lâfzı ise bu güne kadar Türk dillerinde yaşıyan (Baş - Ağa) dan gelme bir unvandır.

Milâttan 2200 sene kadar evvel Elâm mıntakasında bir devlet kurmuş olan Emütbal prenslerinin tarihte mazbut adları da menşelerinin damgasını taşımaktadır: *Kudur Nahundi*, bunlardan biridir. Bu mürekkep isimdeki *Nahundi* mabut adıdır. *Kudur* lâfzı ise Tarihi Devir Türkleri tarafından hükümdar manasına kullanılan ve kudretli manasını ifade eden bir lâfzıdır. Elâm mıntakalarında hüküm süren prenslere ait olarak tabletlerde görülen *Işık*, *Idaddu Kuk - Kurmas*, *Adad - pakşu*, *Kuknasur Untaşgal*, . . gibi isimlerle oğul manasında kullanılan *U - Şak* = *Şak* - lâfzının Türk lehcesine aidiyetleri vazihen görülmektedir.

Şimali Mezopotamya yani *Subartu* halkile akraba olduklarında şüphe olmıyan Emütbal prenslerinden milâttan önce 2100 tarihlerine doğru yaşadığı tahmin edilen *Kudur Mabuğ*, kitabelerde *Adda* unvanile yadedilmektedir. Bu lâfzın baba manasına geldiği *A-Moret* tarafından tasrih edilmekte olduğuna göre [4], bu hükümdara ait ismin *Kudur* ve *Mabuğ* parçaları gibi *Adda*'nın da Türk lehcesine ait

[1] Pezard et Pottier, Antiquités de la susiane, p 25 N. I.

[2] Conteau, Histoire de l'orient ancien, p. 175

[3] E. Meyer, Histoire de l'antiqu. T. III, p. 359, N. I.

[4] A. Moret, Histoire ancienne, T. I. p. 386.

bulunduğu şüphesizdir [1]. Çünkü *Adda* = *Ata* lâfzı Türkçede baba ve muhterem başbuğ manasına geldiği malûmdur. Atalığ = Atalık Gazi, Atabey de böyledir.

Elâmda hükümdarların maiyetinde içtima eden Dörtler Meclisi azâsından Baş kâhine verilen ve Baş-Kişi manasını ifade eden *Başışu* lâfzının da Türkçe bir kelime olduğu vazihen görülmektedir. İsimleri *Kassu*, *Kosse* ve *Kassit* gibi şekillerde okunan kavim, menşelerini gösteren birtakım nişaneler bırakmışlardır. Bunların başında mabutlarının ve hükümdarlarından bir ikisinin ismi olan *Turgu* lâfzıdır. Kasitlerin bu mabutlarının adile Türk lâfzı milâttan önce on sekiz asırlık bir kıdem kazanmaktadır.

Scheftelowitz, Kasitce kelimeleri arı asıllara irca için sarfettiği büyük mesaiye rağmen hiç birşey elde edememiştir. [2] Garipdir ki bu zatın tamamen keyfi birtakım kombinezonlar yapmak, harflerde eski İran lehçelerinde hiç görülmiyen bir takım büyük değişiklikler kabul etmek icap etmesine rağmen birçok Hindu-Jermen gayretkeşleri kendisine peyrev olmuşlardır.

Halbuki bir türlü Hindu-Jermen dillere irca edilemiyen Kasitce kelimelerin Türk menşee bağlı oldukları bir bakışta anlaşılmalıdır. Eski tabletlerde kasitlere ait olarak 48 kadar ad mevcuttur. Mitanni ve Eti lehçelerine pek yakın olan bu adlarda hiç bir tasarrufa lüzum görülmeden, Türk asle irca edilebilmektedirler. *Hilprecht*'in pek doğru olarak işaret ettiği vechile [3] kasitlerin *Turgu* mabudunun Etilerin ve Mitannilerin *Tarku* mabutlarının aynı olması da bu kavimlerin menşee birliğini göstermektedir.

1760 tarihlerine doğru, Mezopotamyayı istilâ eden Kasit kralı *Gandaş*'ın adının Türkçe bir lâfz olduğu meydandadır. Kasit prenslerinden *Agum*'un adile Orhun kitabelerindeki *Açum* arasındaki mümaselet te dikkate şayandır [4] yine kasit hükümdarlarından *Karendaş Kadaşman...* gibi adların da Türk lehçesine ait lâfızlar oldukları meydandadır.

Bu mevzu hakkında tetkikatta bulunan Ankara Tarih ve Dil fakültesi Sumer dili profesörü tarafından ikinci tarih kongresinde

[1] E. Meyer. *adda* lâfzının hangi dilden olduğu malûm olmadığını yazmaktadır. A. Moret ise bunun baba demek olduğunu kaydettikten sonra bunun *samice* olduğunu ilâve etmek garabetinde bulunmuştur. Sami lehçelerde baba manasına *adda* deye bir lâfzı yoktur. Bu kelime türkçe ata'dan başka birşey değildir.

[2] Scheftelowitz, Z. f. vergel. Sprachwiss. 28 - 1902

[3] Hilprecht, Z., VIII, 34 et E. Meyer, Hist. de l'antiqu, T. III, p. 339

[4] Thomsen, Inscription de l'orkhen, p. 101

müdafaa edilen tezde Guti hükümdarlarının bize kadar gelebilen adlarından hemen hepsinin Türk diline irca edilebildiklerini göstermiştir.

Yukarı Mezopotamyadaki Azyaniklerden Subarilerin adlarının Türk diline ait olduğu hususu, aynı kongrede profesör Yusuf Ziya tarafından isbat edilmiştir. Bu mintakanın eski iki beldesinin adları olan Asur ve Ninuva lâfızlarının da Türk lehçesine ait olmaları da bu hususu teyit etmektedir.

Filhakika çivi yazılı tabletlerde *Asır* ve *Asür* gibi iki şekilde yazılmış olduğu görülen bu lâfız, aslen Asur şehri mabudunun adıdır. Bilâhere şehire de mabuduna nisbetle Asur adı verilmiştir. *E. Meyer*'in işaret ettiği vechile pek kadim olan bu lâfız Samice değildir [1]. Esasen Samilerin vürudünden evvel Asur şehrinin mevcut olduğu malûmdur. Milâttan önceki üçüncü bin ortalarında bu mintakanın hâkimi olan *Asir-çen* adlı bir krala ait olan bir tablette o zamanlar bu havali halkının munhasıran Subariler olduklarını ve bunların sonraları mühim roller oynayan Mitannililerle yakın akraba bulduklarını göstermektedir. *E. Meyer* (*Ari-Sen*) in Mitannilere mahsus isimlerden olduğunu tasrih etmektedir [2]. Asur lâfzı mabudun adı olduğuna göre Türkçe beslemek ve korumak manasına gelen asramak mastarından geldiği [3] ve koruyan, besliyen (yani rab) manasını ifade ettiği şüphesizdir.

Mitannilere ait olarak Elamerna arşivlerinde okunan *Şoşatar*, *Artatama*, *Tuşratta* gibi isimlerde Hindu - Orupen lehçelerden ziyade Türk lehçesinin ahengine uygun görünmektedir.

VI

Mısır ve Orta Asyalı brakisefaller

Türk tarih teorisinin Pehistorik devirlerde yalnız Mezopotamyanın değil Mısırın da Türklerin ilk cetleri tarafından istilâ edilmiş olduğu yolundaki iddiasına da bazıları tarafından itiraz edilmektedir. Halbuki Türk tarih cemiyetinin bu noktai nazarı kuru bir idda değil, son keşiflerin verdiği ilmî bir neticedir. Filhakika son zamanlarda Mısırda *Abydos*, *Negade*, Ebû Sırül-mülk, *Gerze* ve *Harage* gibi mezarlıklarda yapılan hafriyat, Milâddan önce beşinci bin de Mısırın geniş kafalı (brakisefal)

[1] E. Meyer, Hist. de l'antiqu. T. III, p. 292

[2] » » » » » T. III, p. 289

[3] Süleyman efendi, Çakatay, S. 26

insanlar tarafından istilâ edilerek burada ikinci Eneolitik medeniyeti kurmuş olduklarını meydana koymuştur [1].

İstilâcılar, Fatih bir ırka mensup bulunuyor, madenleri biliyor, tekemmül etmiş silâhlar kullanıyorlardı. Bu sayede Mısırın Otokton halkına kolayca galebe etmişlerdi [2]. Fatihler Nil vadisini aldıktan sonra Mısırlılara altın, bakır ve tunç kullanmağı, taştan ve tuğladan binalar yapmağı öğretmiş, her türlü terakkî ve teşkilât vasıtası olan yazıyı Nil kıyılarına sokmuşlardır. Bu suretle Mısır klan rejiminden merkezileşmiş bir hükûmet haline yükselmiştir [3].

Bu güne kadar elde edilen vesikalar, bu Fatih kavmin Ön Asyada ilk medeniyet merkezi olan Mezopotamya mıntakasından gelmiş olduklarını göstermektedir. Suriye ve Palestinde görülen Dolmenler, bunların güzergâhlarını tayin eden payidar nişanelerdir.

Mısırdaki dördüncü bin içinde, muayyen bir zamandan itibaren tuğla kullanılmaya başlanması, isimleri balçık üzerine basmak için silindirler istimali, bu devre ait silâhların Mısır ve Mezopotamya mümasilini, *Tello* (Sinearde lagaş) ve *Negadah* (Mısırdaki) şehirleri harabelerinde görüldüğü gibi dışarıdan içeriye ve içeriden dışarıya çıkıntılı binalar bulunması, çakmak taşından bıçaklara fildişi saplar takılması, Mısırdaki da Sumer tipinde (*Konakeş*) yünden mamul uzun elbiseler giyilmesi, ve nihayet her iki memlekette görülen şahlanmış arslan, keleşlenmiş yılan, uzun boylu cesim hayvan ve saire resimleri, müstevlilerin Mezopotamya mıntakasından gelmiş olduklarını göstermektedir [4].

Mısırın tarihi devri başlangıcı olan 3300 senesinden evvelki zamanlara ait eser ve âbidelerinde Önasyanın en eski kültür merkezi olan Sinear medeniyetinin derin izlerinin seçilmesi, bu iki medeniyet arasında menşe' birliği bulunduğunun payidar nişaneleridir [5].

İstilâcılar, Mısırdaki da tıpkı Sinearda olduğu gibi bidayette küçük küçük Prenslıklar (*Nom*) kurmuşlar, Frat ve Dicle arasındaki siyasî ve idarî teşkilâtın bir aynını da Nil boylarında yapmışlardır. Sinear patesilikleri sonraları şimal ve cenup olarak iki

[1] A. Moret, Des clans aux empires, p. 179.

[2] J. De Morgan, L. humanite préhistorique, p. 96, 107, 109, 122

[3] A. Moret, Des clans aux empires, p. 179

[4] Langdon, Revue égyptologique, T. VII, 1921

5] G. Contenau, La civilisation Phénicienne, p. 51

grupta toplandıkları gibi Mısır'daki Prenslükler de biri yukarı Mısır'da diğeri Deltada olmak üzere iki gruba ayrılmışlardır [1].

Tarihten evvelki devirlerde Mısırın Mezopotamyadan gelen bir istilâ dalgası altında kalmış olduğunu daha on dokuzuncu asırda ileri süren *F. Hommel*, henüz kâfi derecede hafriyat yapılmamış olmasına rağmen o zamanlarda bile Mısır kültürünün menşeiini munhasıran Mezopotamyada aramış, hattâ Hiyeroğlif yazının aslınıda Sumerlerin *Cuneiforme* yazılarına menşe' olan Piktografik hatta irca etmişti [2]. *Hommel*'in Mısır mâbutlarıyla Sinear mâbutlarına her iki memlekette isnat edilen nesepler arasındaki münaselete, her iki memleket dinindeki benzeyişlere dair yaptığı tetkikler [3] Önasyadan Mısır'a vukubulan ve son keşiflerle kat'iyeti tebeyyün eden istilâ hareketinin istikametini bile tesbit etmemize müsaittir.

Son zamanlarda Elâm ve Mısır'da keşfedilen tarihten evvelki zamanlara ait mukaar ağaçlar üzerine dişli çakmak taşları geçirilmek suretile yapılmış olan testerelerle bakır baltalar arasındaki mümaselete, her iki memlekette o zamanlardan kalan mezarlar arasındaki müşabehete dair *J-De Morgan* tarafından yapılan tetkikler [4], *Hommel*'in iddiasını te'yit etmektedir. İlk Fır'avun sülâlesinin teessüsünden evvelki zamana ait Mısır'da bulunan toprak mamulâtla Sumerlerin bu cins eşyası arasındaki sıkı yakınlık ta bu davayı kuvvetlendirmektedir.

G. Contenau nun dediği gibi [5], «eski sumer medeniyetile eski Mısır medeniyeti arasında sıkı ve esaslı bir yakınlık vardır. Bu yakınlık ancak mezopotamya mintakasından Mısır'a bir istilâ dalgasının gitmiş olmasile izah olunabilir. Bu dalgalar Suriye ve Palestin üzerinden geçmiş, oralarda yer yer döküntüler bırakmıştır.» Bu hususu tetkik eden *A. Moret* de şu kat'i hükmü vermektedir: Mısır'da Tinit medeniyetini yaratan kültürün, her halde Asya medeniyetile rabitası vardır [2]. tinitlere ait yer altı mezarlarında bulunan iskeletlerin tetkiki, birinci eneolitik devre nisbetle Tinitler zamanında Mısır'da daha çok ırklar bulunduğu ve Mısırın hariçten bir istilâyâ uğramış olduğunu teyit etmektedir. Tinit mezarlıkla-

[1] Filnders Petri, Ancient Egypt, p. 114

Et A. Moret, Au temps des Pharaons, p. 89

[2] F. Hommel, Der babylonische Ursprung der egyptischen Kultur

[3] » » Ancient orient,

[4] G. Contenau, La civilisation Phénicienne, p. 52

[5] G. Contenau, La civilisation Phénicienne, p. 53

rında bulunan kafatasları, o devirde Mısırdaki başlıca üç tip bulunduğunu göstermektedir [3]. Bu üç tipten biri cenup mıntakasında, diğer ikisi de şimal mıntakasında bulunuyordu. Küçük başlı, alâimi veçhiyeleri ince olan cenup tipi, somal *Callas* larına ve cenubî Arabistan halkına yakın bir tipti. Şimal mıntakasındaki iki tipten *Semico-Libien* denilen ve Samilerle Libyelilerin ihtilâtından doğan tip, büyük başlı, kemer burunlu olmakla diğer tiplerden ayrılmaktadır. Şimal mıntakasının üçüncü tipi ise, Mısırdaki ikinci eneolitik kültürü kuran ve menşeleri mezopotamya yolile Orta Asyaya dayayan Fatihler tipi insanlardır. Bu tip brakisefal, kısa ve büyük burunlu olmakla diğerlerinden temayüz eder. *Menfis* devrinin büyük hükümet memurlarile saray adamlarına ait ıstatüleri, bu tipin tam bir enmuzecini arzederler [4].

Mısırdaki brakisefal kılıflara ancak şimali Mısırdaki tesadüf edilmesi, kadim *Negau* (Cebelilübna) memleketi mabudu olan *Hay-Tau* nun Tinitler devrinde Mısırdaki hayat ve neşvünema ervahından sayılması, [5] İstilâ hareketinin Suriye ve Palâstin üzerinden vukua geldiğini teyit etmektedir.

Yukarıdanberi verilen malumat, ilk zamanlarda muarızların zanettirmek istedikleri gibi Türk Tarih tezinin bir fantezi değil, en son hafriyat verimlerine, şark tarihi hakkında eski vsikaların ilmi esaslara göre tetkiklerine ve nihayet geniş ve şümüllü yüksek bir illm görüşüne istinat eden bir hakikat olduğunu kat'i surette meydana koymaktadır. Bu netice karşısında halâ eski kanaatlarında temerrüt edecek zavıllılar varsa onlar da hatayı Tarih tezinde değil kafalarını yeni hakikatlere karşı ebediyen kapayan geriliklerinde arasınlar.

[2] A. Moret, *Histoire anci* - T. I, p. 63

[3] » » *Des clans aux empires*, p. 181

[4] » » » » » » p. 181 - 182 - 182

[5] » » *Les Pays de Negdau de Biblos et ses dieux*, p. 81

